

С3 – оцінка кредитної історії (лінгвістична змінна);

С4 – оцінка іміджу боржника (ЛЗ);

С5 – оцінка стану ринкової кон'юнктури (ЛЗ).

2. Блок «Оцінки за допомогою МГК (методу головних компонент) трьох ознак для критерію С1 (по 3-м альтернативам)», які перетворюються у дві (для 3-х альтернатив). Підблок «Дискримінантний аналіз» (за допомогою ДА отримані по дві ознаки для 3-х альтернатив класифікуються по групах А,Б,В (високий, середній, поганий).

Відразу будується функція приналежності для лінгвістичної змінної. Усім значенням критерію С1 по 3-м альтернативам вводяться значення лінгвістичної змінної.

3. Блок «Класифікації за допомогою ДА (дискримінантного аналізу) трьох пар ознак для критерію С2 (по 3-м альтернативам)». Кожна пара (альтернатива) класифікується по групах А, Б, В. Робиться висновок про приналежність до групи й визначається відповідне значення лінгвістичної змінної.

4. Блок «Оцінки критеріїв С3, С4, С5 для 3 –х альтернатив» містить побудову функцій приналежності для лінгвістичної змінної, а також введення її значень.

5. Блок «Обробки побудованої моделі за допомогою методу нечіткої логіки (вибір оптимальної стратегії (песимістичний варіант))».

6. На виході одержуємо найкращий варіант із найбільшою надійністю виплат у певній групі.

Запропонований алгоритм для побудови моделі може успішно бути реалізовано в сучасному програмному забезпеченні, зокрема, в MS Excel.

ЛІТЕРАТУРА

1. Mayger [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mayger.ua/ru/analitika/perspektivy-razvitiya-bankovskoj-sistemy-ukrainy/>.
2. Мещеряков А. А., Лисяк Л. В. Фінансовий менеджмент у банках : навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
3. Кредитний ризик комерційного банку : навч. посіб. / [за ред. В. В. Вітлінського]. – К. : Т-во «Знання», КОО, 2000. – 251 с.
4. Прокопенко І. Ф., Ганін В. І., Маслов С. І. Основи банківської справи : навчальний посібник. – К. : Центр навчальної літератури, 2005. – 410 с.

І. М. Стулова,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри економіки і міжнародних економічних відносин

факультету економіки і менеджменту,

Міжнародний гуманітарний університет

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНЕ УПРАВЛІННЯ НА ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: СТАН ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Дослідження стану природокористування, екологічного управління та екологічної діяльності підприємств в Україні свідчить про гостру необхідність негайного формування чіткого діючого механізму екологобезпечного розвитку країни на основі вдосконалення та трансформації існуючої економічної і законодавчої бази державного екологічного управління, системи екологоорієнтованого управління

на мікроекономічному рівні та всебічного врахування екологічного фактору в усіх аспектах виробничої діяльності.

Основна причина зазначеного становища полягає в низькій ефективності використання механізмів екологічного моніторингу, контролю та управління, які переважно ґрунтуються на жорстких адміністративних методах втручання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких розпочате вирішення даної проблеми свідчить про наступне. У науковій та спеціальній літературі активно розробляються підходи до реформування екологічного управління, вагомо розкриваються деякі принципи розбудови еколого-економічного управління на підприємстві (ЕЕУП), досліджуються інструменти такого управління. Н. В. Пахомова, А. Ендер, К. Ріхтер, аналізуючи сучасні концепції впливу екологічних імперативів на підприємницьку діяльність, цілком справедливо виділяють чотири концептуальних підходи: «антропоцентричний», «фінансово-економічний», «біосферний» та «підхід з позицій загальної системи управління якістю і безпекою» [1, с. 247]. І. В. Токмакова в своїй статті доводить, що «еколого-економічне управління підприємством повинно ґрунтуватися на принципах екологічної відповідальності» [2, с. 63]. Т. Діллік розробив вичерпну систему найважливіших цілей екологічної діяльності підприємства [3].

Проте залишаються не в повній мірі вирішеними питання підвищення еколого-економічної ефективності управління підприємством на фоні пошуку шляхів удосконалення діяльності підприємства в умовах екологізації його виробничої діяльності.

Дослідження ЕЕУП свідчить, що таке управління багато в чому визначає можливість досягнення швидких результатів у вирішенні екологічних проблем, актуальних для персоналу підприємств, населення, громадськості, інвесторів, акціонерів, місцевої влади. Одержання швидких наочних результатів у розв'язанні екологічних проблем, у першу чергу, пов'язане з екологічним станом на виробництві. Це дозволяє стверджувати, що ЕЕУП є не стільки виконанням певних формальних вимог, скільки різноманітною активною практичною діяльністю, зрозумілою і доступною для всіх фахівців і персоналу підприємства в цілому. До найважливіших напрямів практичної діяльності в галузі ЕЕУП, закріплених в стандартах серії ISO 14000 і низці інших документів, відносяться: обґрунтування, демонстрація, практичне використання екологічної політики і мети підприємства; обґрунтування конкретних екологічних задач; визначення значень відповідних кількісних і якісних показників і критеріїв для кожної з поставлених екологічних цілей на запланований період; ефективне планування і організація екологічної діяльності у відповідності з розробленими цілями і задачами; визначення конкретних заходів і дій для кожної з поставлених екологічних цілей і задач з урахуванням пріоритету заходів і дій щодо запобігання негативного впливу на навколишнє середовище; підготовка і розповсюдження ініціативної екологічної звітності; надання та аналіз у звітності разом з позитивними також і негативних результатів.

Використовуючи вищенаведений підхід, з метою підвищення ефективності екологічної діяльності підприємства, нами пропонується авторська модель системи еколого-економічного управління підприємством, яка включає наступні складові: 1) планування екологічної діяльності підприємства; 2) організацію екологічної діяльності підприємства; 3) контроль результатів екологічної діяльності підприємства; 4) корегування дій.

Важливою функцією ЕЕУП є планування екологічної діяльності, яке має базуватися на врахуванні екологічних аспектів та вимог законодавчих й інших регламентних актів, що потребує проведення: а) ідентифікації екологічних аспектів, які витікають з колишніх, поточних і планових видів діяльності, продукції або послуг з тим, щоб визначити суттєві впливи на навколишнє середовище; б) ідентифікації правових вимог, що застосовуються до екологічних аспектів діяльності, продукції або послуг.

Необхідно враховувати, що екологічна політика являє собою заяву підприємства про свої наміри і принципи, пов'язані з його загальною екологічною ефективністю, яка служить основою як для дій, так і для постановки цільових та планових екологічних показників. Таким чином, визначення екологічної політики проводиться керівництвом і відбиває його зобов'язання щодо підвищення ефективності екологічної діяльності.

Практична реалізація екологічної політики потребує здійснення обґрунтованого вибору інструментів на етапі планування екологічної діяльності для забезпечення ґрунтового аналізу можливих альтернатив.

В умовах реструктуризації управління підприємством, практичні кроки щодо поліпшення механізму організації екологічної діяльності, на нашу думку доцільно здійснювати за наступними напрямками: визначення відповідальних осіб (підрозділів) підприємства; розподіл посадових обов'язків, повноважень і відповідальності; розробка процедур прийняття екологічно значущих рішень; забезпечення необхідними людськими, фінансовими і матеріальними ресурсами (включаючи діяльність щодо попередження надзвичайних екологічних ситуацій і діяльність в умовах таких ситуацій); визначення вимог до формування і ведення необхідної внутрішньої документації; організація взаємодії з основними зацікавленими в екологічних аспектах діяльності підприємства особами і сторонами (формальної і неформальної взаємодії); здійснення добродійної екологічної діяльності підприємства.

Контроль результатів здійснення таких практичних кроків пропонується здійснювати за схемою: «екологічний моніторинг – еколого-економічний аналіз – оцінка ефективності ЕЕУП».

Практична діяльність у сфері еколого-економічного управління вимагає не стільки істотних додаткових витрат, скільки якісних змін в мотивації, плануванні, організації діяльності і використанні досягнутих результатів, що потребує проведення оцінки ефективності систем еколого-економічного управління підприємством.

Оцінка досягнення поставленої мети та задач екополітики, оцінка відповідності екополітики вимогам законодавства і стандартам екоменджменту має здійснюватися за наступними критеріями: обґрунтування і публічне декларування підприємством основних принципів екологічної діяльності (декларування екологічної політики); наявність і обґрунтування підприємством цілей, направлених на розвиток процесів безперервного з року в рік поліпшення досягнутих результатів екологічної діяльності там, де це є реально можливим; використання підприємством програм і методів екологічного аудиту для оцінки досягнутих результатів і подальшого розвитку діяльності; формування і розповсюдження підприємством «зеленої звітності»; екологічна відкритість підприємства; об'єднання задач управління якістю продукції і послуг і екологічного управління; стимулювання залучен-

ня персоналу до екологічної діяльності підприємства; оцінка підприємством фактичного впливу на навколишнє середовище порівняно з декларованим впливом; екологічне інформування і освіта персоналу; добровільні екологічні зобов'язання підприємства; формування і розповсюдження екологічної програми підприємства; взаємодія підприємства з екологічною громадськістю; підтримка підприємством діяльності в галузі суспільного екологічного моніторингу і контролю; взаємодія з населенням, що проживає в зоні впливу підприємства; здійснення моніторингу стану навколишнього середовища в зоні впливу підприємства; підтримка екологічного порядку на промисловому майданчику; використання підприємством додаткового інформуючого і попереджувального екологічного маркування і написів; використання підприємством паспортів безпеки речовини (матеріалу); діяльність підприємства в галузі екологічної сертифікації; діяльність підприємства в галузі добровільного екологічного страхування; розвиток структури системи екологічного управління на підприємстві; діяльність підприємства в галузі екологічних наукових досліджень; екологічна діяльність підприємства, пов'язана з тарою і упаковкою продукції; оцінка і аналіз витрат підприємства, пов'язаних з діяльністю в галузі охорони навколишнього середовища і раціонального використання природних ресурсів; використання підприємством планів і результатів екологічної діяльності в роботі з акціонерами і інвесторами; екологічна співпраця з іншими підприємствами; оцінка непрямих ефектів дії підприємства на навколишнє середовище; оцінка і прогноз впливу виробництва на здоров'я населення і персоналу, а також екологічного впливу виробництва на працездатність персоналу.

Оцінювання доцільно проводити на основі наступних оцінок (в тому випадку, якщо оцінка проводиться трьома експертами): «0» — 1 позитивна відповідь; «1/2» — 2 позитивні відповіді; «1» — 3 позитивні відповіді.

Сумування отриманих результатів по всіх критеріях дозволяє отримати наступну підсумкову оцінку ефективності існуючої системи еколого-економічного управління підприємством: менше 30 % від максимально можливої величини — «здійснювана підприємством діяльність щодо еколого-економічного управління підприємством є фрагментарною і в цілому неефективною»; 30–50 % — «здійснювана підприємством діяльність щодо еколого-економічного управління підприємством в цілому є задовільною, але вимагає подальшого розвитку і вдосконалення»; 50–70 % — «здійснювана підприємством діяльність щодо еколого-економічного управління підприємством в цілому є достатньо ефективною, але при цьому є невикористані можливості для її подальшого поліпшення»; більше 70 % — «здійснювана підприємством діяльність щодо еколого-економічного управління підприємством є високоефективною; саме підприємство може розглядатися як лідер в галузі екологічного управління і менеджменту».

Таким чином, запропонована нами оцінка ефективності еколого-економічного управління підприємством здатна обґрунтувати доцільність екологоорієнтованого управління та дозволить підвищити рівень екологізації виробництва на підприємстві.

Запропоновані нами вищезазначені заходи щодо вдосконалення ЕЕУП направлені на досягнення основної мети такого управління – постійне підвищення екологічної ефективності господарської діяльності підприємства, що відбиває можливості підприємства щодо задоволення екологічних потреб. Рівень екологічних потреб постійно зростає і вже сьогодні вимагає виробництва товарів екологічного

призначення. Враховуючи, що розвиток екологічно обумовленого виробничого базису прямо пов'язаний з розвитком екологічного попиту, ми пропонуємо виділяти наступні основні стадії екологічної трансформації: розвиток екологічного обладнання; екологічно обумовлене вдосконалення технологій; підвищення ефективності складових життєвого циклу виробів і послуг; виробництво товарів, що обслуговують принципово новий (екологічно зберігаючий) стиль життя.

Вплив ЕЕУП на мотивацію створення екологічної продукції (продукції екологічного підприємництва) здійснюється як в процесі поточної діяльності, так і через екологоорієнтовану інноваційну діяльність. Це дає підстави стверджувати, що ефективне ЕЕУП пов'язане з випуском і реалізацією екологічної продукції (виробів, товарів, послуг) та обумовлює становлення екологічного підприємництва в Україні.

На основі дослідження сучасного стану екологічного управління на рівні підприємства, нами були сформульовані висновки щодо напрямків вдосконалення механізмів підвищення еколого-економічної ефективності управління вітчизняними підприємствами. Ці висновки враховують, з одного боку, необхідність посилення мотивації підприємств до здійснення процесів екологізації і впровадження систем ЕЕУП, а з другого – необхідність вдосконалення організаційно-економічного інструментарію екологічної політики підприємства, в тому числі і в системі ЕЕУП. Виявлення факторів, що впливають на мотивацію екологізації вітчизняних підприємств, направлене на формування впливових стимулів, серед них першочергове значення мають: перехід України на модель сталого розвитку, посилення зацікавленості громадськості щодо екологічної діяльності підприємств, становлення екологічного ринку. Удосконалення організаційно-економічних інструментів включає наступні рекомендації: впровадження обґрунтованої екополітики, проведення контролю екологічної діяльності підприємства за схемою: екологічний моніторинг → еколого-економічний аналіз → оцінка ефективності ЕЕУП, виявлення напрямків корегуючих дій. На основі визначення ролі ЕЕУП в мотивації виробництва продукції нами доведена обумовленість становлення екологічного підприємства в Україні розвитком та поширенням систем еколого-економічного управління на вітчизняних підприємствах.

Перспективи подальших розробок у даному напрямку пов'язані, на нашу думку, з обґрунтуванням пріоритетних шляхів удосконалення екологічного управління на рівні підприємства. Необхідно розробити практичні інструменти щодо: впровадження стратегічного планування та екологоорієнтованого управління персоналом, забезпечення еколого-інвестиційних процесів та екологічної якості продукції, формування систем еколого-економічного управління підприємством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пахомова Н. В., Эндерс А., Рихтер К. Экологический менеджмент / Н. В. Пахомова, А. Сндерс, К. Рихтер. – СПб. : Питер, 2012. – 544 с.
2. Токмакова И. В. Формирование системы эколого-экономического управления предприятием в концепции устойчивого развития / И. В. Токмакова // Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2011. – № 4. – С. 60–65.
3. Диллик Т. Концепция «экологически осознанного» руководства предприятием / Т. Диллик // Проблемы теории и практики управления. – 2011. – № 4. – С. 75–81.